

Woensdag 2 februari 1916 – ochtendeditie

Belgische schepen.

De minister van landbouw, nijverheid en handel brengt ter kennis van belanghebbenden, dat is gebleken, dat door de Duitse autoriteiten het standpunt wordt ingenomen, dat gedurende de oorlog geen Belgische schepen zonder toestemming van de Duitse overheid in andere handen mogen overgaan. Is die vergunning niet verleend, dan wordt een borgstelling geëist.

Geïnterneerden.

Alle arbeidscontracten tussen geïnterneerde Belgische militairen en ingezetenen van Harderwijk gesloten, zijn tegen 15 dezer opgezegd. Gistermiddag zijn alle betrokken werkgevers in het kamp ontboden, om daarvan mededeling te ontvangen.

De commandant van het veldleger, het militair gezag uitoefenend in Noord-Brabant, Limburg en Gelderland ten zuiden van de Nederrijn, buiten het gebied der stellingen en afzonderlijke forten, alsmede in een gedeelte der gemeente Rilland-Bath, heeft de toegang tot en het verblijf binnen het in staat van beleg verklaarde deel van genoemd grondgebied ontzegd aan Maria Ludovica Elst, Carolina Huybrechts, Elisabeth Verschuren, Jeanette van Hesbeens, Catharina Palinckx, Cornelia van Wellen, allen wonende te Putte-Stabroek (België) en aan Theresia en Paulina Simons, beiden wonende te Putte-Kapellen.

Nieuwpoort.

De Stem uit België schrijft:

Nieuwpoort heeft verschrikkelijk geleden van die 14 maanden lange bombardementen. Nochtans, zo verzekert ons iemand die

Nieuwpoort en de Nieuwpoortenaars persoonlijk goed kent, en er alle nachten sedert 14 maanden gaat werken, zijn nog veel huizen herstelbaar als het zo blijft en geen nieuwe beschieting ze verder komt vernietigen. Heel het blok van de Beurs is goed bewaard; de huizen van M.M. Ruys, P. Dingens, enz. schijnen uiterlijk ongedeed. De Beurze zelf staat ook nog recht, met gebroken ruiten en beschadigd dak. Zelfs het huis van mr. Van de Sompele, hoe wonderbaar het mag blijken na 14 maanden bombardementen op Nieuwpoort, is nog geheel gaaf: geen enkele pan werd getroffen! Het kasteeltje van M. van Iseghem staat ook nog recht, al heeft het reeds 3 obussen gekregen. De Kokstraat is best van al de straten bewaard; de vernielde huizen aldaar zijn kleine, oude, wankelachtige werkmanshuizen, meest door de drukking der lucht ingestort, bij het schieten. Op de markt staan nog enkel de huizen van burgemeester Snauwaert en van rijksontvanger Lassine recht. De Marktstraat is ook deerlijk geschonden. In andere straten is het wat van soorten; hier en daar een huis tot de grond plat, andere daartussen staan nog recht, al min of meer beschadigd, doch veel is nog herstelbaar.

Onze berichtgever, die een oude, taaie Vlaming is, heeft dikwijls dicht bij zijn dood geweest. Maar hij is niet vervaard, hij heeft het immers al dikwijls horen middag luiden! Ge wordt dat gewoon, zo zegt hij, op de lange duur, als dat zo omtrent elke nacht gebeurt, dat springen van bommen, bij, boven en rond u, en ... ge werkt voort. Het gebeurde eens dat een stuk shrapnell een fles cognac in stukken sloeg, die hij op zak droeg. Verduiveld, voegde hij er leukweg bij, dat was een echte Duitse bom, zij kwam recht naar de drank!

Onze berichtgever heeft ook veel dingen zien gebeuren, die hier en daar reeds geweten zijn, doch waarvan hij niet graag luidop spreekt, uit vrees schandaal te verwekken. Meubels en huisgerief werden uit vele huizen meegesleept, en sommige zelfs tot brandhout gehakt, door enkele Belgische, maar meest door Franse soldaten, die alles

meevoerden naar hun barakken en kantonnementen te Oostduinkerke en te Koksijde. De piano van M. P. D. werd er naartoe gesleurd. Hoe en in welke staat zal men dat later terugvinden?

De Vlaamsche Stem brengt bij deze de mededeling van de Stem uit België in herinnering, dat de Duitsers in een van hun laatste communiqués hebben medegedeeld, dat zij de kerktoren van Nieuwpoort, die als observatiepost gebruikt werd, hebben weggeschoten. Wat zal er, vraagt het blad, van de ongelukkige stad overgebleven zijn na de laatste bombardementen?

Memoranda (KVdW).

Brussel, 23 Januari.

Om van iets anders te spreken: de aardappelbevoorrading is, bevestigt men mij van bevoegde zijde, haar eindoplossing nabij, en het verheugt mij, al was het maar omdat ik er aldus verder zal mogen over zwijgen. Men heeft, toen hoegenaamd geen dwangmiddel bleek te helpen, weer maar eens zijn toevlucht genomen tot het enige wat werkelijk resultaten afwerpt: tot gemeentemonopolisering, en deze is ditmaal flink in de hand gewerkt door het Duitse bestuur. Het heet dus, dat wij, te Laken te beginnen, met februari elk recht zullen hebben op zes kilo aardappelen om de veertien dagen, tegen elf centiemen het kilo. De maatregel gold reeds voor enkele voorsteden van Brussel, o.m. voor Schaarbeek en voor Molenbeek. Thans wordt zij algemeen gemaakt en, zegt men, geünifieerd. En nu zullen daar wel huisvrouwen zijn om te mopperen over urenlang wachten aan de gemeentemagazijnen, waarbij het onaangename komt dat men zich zelf in hoogsteigen persoon tot het bekomen der gewenste waar aan te melden heeft: de winst blijft, dat men nu in elk geval zeker is, geen patatten te zullen moeten ontberen, en ze zal kunnen kopen aan schappelijke prijs.

Zal men niet moeten eindigen, op dezelfde wijze verkoop en verbruik van suiker te reglementeren? De suiker is in de laatste tijd schaars en duur. Het ligt gedeeltelijk hieraan, dat veel stroop, waar thans heel wat vraag naar is ter vervanging van nog schaarsere en duurdere boter en vet, en die vroeger uit vruchten gemaakt werd, thans voor een deel gefabriceerd wordt uit suikerbieten. En verder spreekt men ook wel van belangrijke opeisingen. Zodat natuurlijk de prijzen stegen; met het gewone gevolg, begin van alle tribulaties: het Brusselse gemeentebestuur stelde maximumprijzen vast ... die onmiddellijk zo goed als alle suiker, van welke aard of hoedanigheid ook, van de markt deed verdwijnen. Weer dus staat een voedingsmiddel te ontbreken, omdat men het ons toegankelijker wilde maken, en weer zullen de speculanten hoogtij vieren, tot op het ogenblik dat op alle suiker beslag zal worden gelegd, en aldus de voorraad verzekerd en de prijs weer normaal worden. Dat spelletje beginnen wij nu te kennen, en wij vragen ons af wanneer men ons bij het dreigen van een crisis in een of andere eetwaar, al de tussenbedrijven sparen zal, om ineens tot de enig mogelijk gebleken conclusie te komen. Het gaat hier immers om een reglementering, waarvan het voorlopige, net als alles wat in België voorlopig is, nog een hele tijd, en zelf na sluiten van de vrede kan duren. Of is de opgedane ervaring nog niet overtuigend genoeg? ...

Hoezeer zulke reglementering nodig is, moge blijken uit de nieuwe verwickelingen in de broodkwestie. Ons brood is weer grauw en lomp, voor sommigen onverteerbaar. Tevens lopen geruchten, dat onze dagelijkse portie staat ingekrompen te worden. Dit laatste wordt nu wel tegengesproken; maar het feit, dat men weer gemengde bloem gaat gebruiken, wijst reeds op de noodzakelijkheid van weer maar heel zuinig te moeten zijn, wat dan ook officieus wordt bevestigd. Dat het vraagstuk in handen is van mensen die in anderhalf jaar enige ondervinding hebben kunnen opdoen, is maar

heel gelukkig; anders was de bedreiging van algemeen broodgebrek weer vanzelfsprekend; en hij die weet wat er dreigde, de paar keren dat er bij de Volkssoep geen brood was, zegent de hemel dat ons de mogelijkheid gespaard blijft....

Blijkbaar moeilijker te reglementeren is het verkopen van vlees. Deze week was er heel wat meer vee op de markt dan vorige weken. Het belet niet dat, tengevolge van speculatie alweer, de vleesprijzen nogmaals schrikbarend gerezen zijn. Ook voor de burgerij wordt vlees een echt weeldeartikel. En in een land waar meer dan waar ook het vlees in de voeding een eerste rol speelt, heeft dat heel wat te betekenen.

Ook aan de boternood komt geen einde. En hier hebben wij gelukkig een natuurlijke verklaring voor: de tijd tot kalveren is, met uw permissie, naderend, hetgeen penurie aan melk meebrengt. Zal het na die belangwekkende periode beteren? Wij hopen het. Al was het maar, omdat in deze tijd de hoop een der voornaamste consumptiemiddelen is ...

En ziedaar een klein tafereeltje van de onmiddellijke levensvoorwaarden, waar wij te Brussel in leven. Misschien leest er een fysioloog de reden in van mijn tegenwoordige zwartgalligheid, en van die van anderen ...

Woensdag 2 februari 1916 – avondeditie

Het vluchtoord Ede.

De eerste februari was voor vele inwoners van het vluchtoord Ede een dag, die herinnerde, allereerst natuurlijk aan veel leed, veel kommer en doorstane ellende, maar ook aan grote naastenliefde,

weldadig hulpbetoon. Het was de dag, waarop het vluchtoord op de heide bij Ede voor het eerst zijn poorten opende voor de arme bannelingen. En al liet in de eerste tijd de verpleging en de verzorging nog wel eens wat te wensen over, spoedig, zelfs zeer spoedig is men er in geslaagd, dank zij de krachtige en energieke leiding van kolonel Mingels, de regeringscommissaris, en zijn rechterhand, de adjunct regeringscommissaris majoor Plas, het vluchtoord te maken tot een zeer gerieflijk woonoord, dat in alle opzichten de scherpste kritiek kan doorstaan.

Dat men dit in zulk een korte tijd, ondanks de steeds toenemende bevolking, heeft kunnen bereiken, is ook voor een niet gering deel te danken aan de Belgen zelf, die krachtig hebben meegewerkt aan de verbetering der verschillende toestanden. Thans staat een uitgebreide staf van ambtenaren en beambten, onder leiding van een door de bewoners zelf gekozen dorpsraad, de regeringsambtenaren ter zijde. Het is een goed geordende gemeenschap geworden, waarin ieder zijn plaats inneemt, zich op zijn wijze verdienstelijk maakt.

Het was dan ook geen wonder, dat de Belgische bevolking de eerste februari, waarop het eenjarig bestaan van het kamp werd herdacht, niet onopgemerkt wenste te laten voorbijgaan. De tijd en de omstandigheden waren er niet naar, om feest te vieren, maar toch wilde zij uiting geven aan haar dankbaarheid jegens de Nederlandse regering en aan de regeringscommissaris kolonel Mingels.

Reeds vroeg in de morgen had men gisteren het kamp een feestelijk aanzien gegeven.

Aan de hoofdingang wapperden tussen een bescheiden versiering van dennenslingers de Belgische vlaggen, naast de Nederlandse, terwijl ook op de voornaamste gebouwen de Nederlandse driekleur was gehesen.

Met grote vreugde had men vernomen, dat de prins en de prinses de Ligne bij de aanbieding van een huldeblijk aan kolonel Mingels tegenwoordig wensten te zijn.

Omstreeks half drie waren de schoolkinderen met hun onderwijzers langs de straatweg voor het kamp opgesteld, terwijl zich binnen het kamp, bij de ingang, het grootste deel der bevolking had verzameld.

Aan de ingang werden de regeringscommissaris en zijn adjunct, vergezeld van hun dames, met hun gasten, de prins en de prinses de Ligne, ontvangen door de dorpsraad, onder voorzitterschap van de voorzitter Fl. Decroix, terwijl de kampkapel de Nederlandse volksliederen speelde. Na de begroeting, waarbij de voornaamste autoriteiten en beampten werden voorgesteld, boden drie jonge meisjes de dames boeketten aan.

Namens de Belgische bevolking sprak daarna de voorzitter van de dorpsraad kolonel Mingels toe.

Bevrijd van strijd en oorlogswee, aldus spreker, hebben wij, Belgische vluchtelingen, in de schoot van het gastvrije Nederland de kracht en de troost geput, die liefdadigheid alleen vermag te schenken. Door een oprecht gevoel van dankbaarheid en erkentelijkheid heeft de bevolking het zich als een heilige plicht gerekend, hulde te brengen en dank te zeggen aan de Nederlandse regering en haar vertegenwoordiger, de regeringscommissaris.

Nagaande wat er in het afgelopen jaar is gedaan, staan wij in stomme bewondering voor de taak, die de Nederlandse regering op zich heeft genomen en tot een zo schoon resultaat heeft weten te leiden. Ze stelde zich niet tevreden, de duizenden en duizenden, die de grens overstaken, te helpen, neen, zij zocht zelfs – aldus de spreker – onze ongelukkige medebroeders, de rampzalige kinderen in het land zelf

op en bracht ze aan haar dis. Spreker zette daarna uitvoerig uiteen, wat Nederland voor de arme Belgen heeft gedaan. Schatten van geld heeft het gekost, maar geen enkele stem verzette er zich tegen.

Integendeel, ieder wilde helpen! Vurig hopen de Belgen dat Nederland van de oorlog bevrijd zal blijven.

Wanneer na vele jaren, aldus vervolgt de spreker, de geschiedenis van de tegenwoordige oorlog zal gewagen, dan zal ze spreken van twee broederlanden, waarvan het ene bezweek in de storm, maar door het andere als door een reddende engel werd bijgestaan, getroost en gesterkt.

De Belgische bevolking brengt daarvoor haar nederige hulde en dank aan die reddende engel in de persoon van hare majesteit koningin Wilhelmina.

De ruim 5000 Belgen, die thans in het vluchtoord Ede vertoeven, zijn ooggetuigen geweest van het onverpoosd streven van het kampbestuur en van alle Nederlandse ambtenaren om het stoffelijk welzijn van dit oord te vergroten en in dit opzicht een ideaal te verwezenlijken. Ontroerd brengt de Belgische bevolking daarvoor allen dank.

Spreker schetste dan, hoe kolonel Mingels voor allen steeds een zachtmoedige brave vader is geweest, die alles deed om hulp en troost te brengen. Spreker dankte hem daarvoor en ook de adjunct regeringscommissaris majoor Plas, die met zijn krachtadigheid en initiatief de stoutste plannen aandurfde en wist uit te voeren; ook zeer eerwaarde heer Padberg, door de regering belast met de zorg voor de geestelijke belangen der vluchtelingen, dr. Rijnders, de geneesheer en alle anderen die meewerkten.

Spreker eindigde tenslotte met de wens dat het Belgische volk de erkentelijkheid aan Nederland in het hart mag meedragen, aan zijn kinderen mag inprenten, aan vrienden en kennissen mag herhalen, opdat er tussen de twee broederlanden een immer durende band van innige liefde mag gesmeed worden, groter en sterker nog dan deze, die liefdadigheid in de rampspoed tussen België en Nederland heeft gelegd.

Kolonel Mingels, de spreker beantwoordend, verklaarde met dankbaarheid de hem gebrachte hulde te aanvaarden, doch niet alleen voor hemzelf, maar ook vooral voor zijn talrijke medewerkers, die hem zo krachtig ter zijde stonden; ook voor de Belgische bevolking zelf, die flink in alles heeft meegewerkt, door hun dorpsvoorzitters, geestelijken, onderwijzers, de chefs der zalen, enz. Dikwijls moest streng worden opgetreden, doch het heeft het goede resultaat gehad, dat iedereen thans weet, hoe het hoort.

Namens de bevolking van het vluchtoord bood daarop prins de Ligne de regeringscommissaris met enige waarderende woorden, waarin ook hij zijn dank uitsprak voor de treffende zorgen aan zijn landgenoten besteed, een zilveren herinneringsmedaille aan en aan majoor Plas en dr. Bartholdy Rijnders een fraai bewerkte oorkonde.

Aan prinses de Ligne werd namens de Belgische bevolking door enige meisjes een bloemstuk aangeboden. Terwijl de muziek de Brabançonne inzette, had daarna een défilé plaats van de gymnasten in hun keurige sportpakjes en van de honderden schoolkinderen, allen getooid met de Belgische kleuren en geschaard om de Belgische vlag.

Hierna werden de voornaamste inrichtingen van het kamp bezichtigd. Meermaals gaven de bezoekers hun grote bewondering te kennen voor hetgeen hier was tot stand gebracht. Belangstellend

informeerden zij naar de verschillende bedrijven, die in volle werking waren en onderhielden zij zich met verschillende bewoners van het kamp. In de kraaminrichting toefden zij lange tijd, zich met de jonge moeders onderhoudend en aan de verpleegsters hun dank betuigend voor de keurige inrichting.

Nadat in de ontvangstzaal de thee was gebruikt, betuigden de bezoekers nogmaals hun grote bewondering voor hetgeen hier voor hun landgenoten werd verricht, waarna van de autoriteiten een hartelijk afscheid werd genomen.

Londen, 1 februari. Officieel uit het hoofdkwartier in Frankrijk.

Bij Wulvergem op de weg naar Menen enige bedrijvigheid van de artillerie aan weerszijden.

Verordeningen in België.

In Belgische bladen, verschijnend in het door de Duitsers bezette deel van België, zijn opgenomen een verordening betreffende “het aanslaan van wol” en een verordening betreffende “het opnemen van de stapels koffie, thee en cacao”.

Memoranda (KVdW).

Brussel, 24 januari.

- “J'ai adapté mes facultés à cette guerre”, zegt een der helden van het jongste kreng van een boek, waar Bourget eindelijk de hoogte in bereikt, waar alleen een Georges Ohnet scheen te kunnen ademen, en waarin hij ons, op de ontleedtafel van de wereldoorlog, definitief “le sens de la mort” experimenteel bij onthult.

Die held is toevallig een heelkundige, waarvan men kan zeggen dat hij zijn vermogens inderdaad aan de oorlog heeft aangepast (al zou het juist zijn te zeggen, dat hij ze er ten dienste van gesteld heeft). Hetzelfde kan worden gezegd van de meesten van zijn vakgenoten, en ook van een aantal mensen die, zonder er toe gedwongen te zijn, hun leven aan de offers van de oorlog hebben gewijd, en die van de oorlog de eerbiedwaardigste helden mogen heten: de enigen waarvan het bloed, dat aan hen kleeft, geen gedachte aan moord of weerwraak oproept, - moord en weerwraak die, hoe gerechtigd ook, in hun gewaande heroïsche schoonheid, afschuwelijk blijven.

Maar naast dezen, voor wie de oorlog gelegenheid is geweest tot de opperste naastenliefde, hoevelen niet die omlopen met de overtuiging, toch óók hun deel in de verdediging van het vaderland, althans in het meest voorbeeldige civisme gehad te hebben, omdat ze, bv., geknutseld hebben aan geborduurde zakdoekjes voor onze soldaten, twee uren daags in zuchtend gezelschap polsmoffen hebben zitten breien, of - om ook iets van de mannen te zeggen - steekkaarten hebben zitten schrijven tot beteugeling van den cinemakanker onder werklozen! Ik wil geenszins beweren (en zeg het eens en voor altijd) dat deze lieden nutteloos en ijdel werk zouden hebben verricht en nog verrichten. Het wordt echter, dunkt mij, tijd, eens te gaan onderscheiden tussen sociaal hulpbetoon, al is het door de oorlog gewekt en noodzakelijk gemaakt, en werkdadig deelnemen aan de oorlog, zoals die lui er niet ver van af zijn, te geloven dat zij doen, en waar zij dan ook, met de noodzakelijke veinzelij, niet weinig fier op zijn en vroom zelfvoldaan op bogen.

Zulke waan is nochtans één der ergste inconsequenties die wij de oorlog danken: een kinderlijke uiting van oerwreedheid, gelijk men ze allicht op het slagveld, waar het gaat om de verdediging van eigen huid, niet ontmoet. Want op het slagveld gaat het, in ernst, om het bevechten van noodzakelijke voordelen die, ook voor wie wars van

geweldenarijen is, evident moeten bereikt worden, wil de aanwezigheid in de loopgraven enige zin hebben; men vecht, ook zonder de minste heldhaftige aanleg, omdat het nu eenmaal niet anders kan. Maar de stumper van een journalist (om nu maar eens mezelf te belasteren), die aan zijn schrijftafel venijnigheden zit te pennen aan het adres van de vijand, en zich waant aldus een soldaat, die voor zijn vaderland vecht (en zijn geval is dan nog een der dankbaarste), hij redeneert als een melaatse, die prat zou gaan op zijn verschrikkelijke krankheid. Want wij allen, nietwaar, wij vinden de oorlog iets afschuwelijks; na anderhalf jaar bezinken zijn wij er zelfs toe gekomen, de noodzakelijkheid van het kwaad te betwijfelen, naar het duidelijker wordt dat het weinige goed, dat er kan uit geboren worden ons op de weg der gerechtigheid toch maar een heel klein eindje naar voren brengt, en in elk geval toch nogal heel duur gekocht wordt. En nochtans is al onze eerezucht, dat men ons ook voor iets als een vechtersbaas zou houden, iemand die in de oorlog zijn werkdadig deel zou hebben gehad. Om de einduitslag ervan te bespoedigen? Wel integendeel, vermits de ziekste het luidste schreeuwt van uithouden tot de algehele verplettering van de vijand, welke deze ook moge zijn, en de oudste douairière de meest krijgshaftige is in het preken van uitmoording.

Ik geef natuurlijk toe, dat het gevoel van eenheid met het leger te velde, met de dapperen die voor de vrijheid van de volkeren vechten, zonder andere bijgedachte dan die vrijheid, en wie alle ander eventueel voordeel onbekend of onverlangd is, - ik beken dat zulk eendrachtig voelen thans en voor de toekomst gelukkig en gewenst is. Maar gaat het hier niet om heel wat anders: om de ijdelheid, nl., dat men mee heeft gevochten; dat men, zij het dan ook misschien onrechtstreeks, er toe bijgedragen heeft, bloed te vergieten; dat wij, al is het maar van ver, het onze hebben gedaan om de vijand klein te krijgen? – “J'ai adapté mes facultés à la guerre”: het wil zeggen dat

men zich zeer bewust is wat de overwinning aan zichzelf schuldig zal zijn; het wil zeggen dat men, ook bij de vreedzaamste bezigheid, in gedachten gemilitariseerd heeft; het wil zeggen dat men, uit ik weet niet welk wreed atavisme, soldaatje speelt, of zich althans verlaagt, op dezelfde gronden, tot de enkelvoudigste psychologie, tot de primitiefste mentaliteit, die zich in deze tijd laat vinden: die van de “militaire professional”, verleid door het beminnelijkst argeloze wat er voor een pessimist bestaat: zijn ijdelheid ...

Enkelen, die dit lezen, zullen er hun schouders bij ophalen: dezen n.l. (althans stel ik het mij voor) die in al die lange oorlogsmaanden in niets ten achteren zijn gebleven en even dienstvaardig als anderen zijn geweest, maar zonder enige bedoeling dan hetgeen ze deden zo goed mogelijk te doen, eerder misschien met het gevoel voor een onvermijdbaar kwaad dan voor een dankbare taak te staan. Om dezen wordt misschien gesmaald: zij zijn de enigen nochtans die het bij het rechte eind hebben, en dat zij om mij schoudergeschokken aanvaard ik te liever, dat ze volkomen in mijn kaart spelen. Immers, zij zijn verschoond gebleven van de illusie, die om de afschuwelijke oorlog de glorie van de meest verheven schoonheid hangt. De tijd brengt voor ieder zijn plicht mee, en zijn deel aan offervaardige naastenliefde. Men moet ze aanvaarden, eenvoudig, en niet vergeten dat oorlog en caritas niet goed overeen te brengen begrippen zijn.

26 Januari.

Ik breng een stapeltje oorlogsuitknipsels in orde, lees hier en daar een volzin, en val op het volgende:

“De Turken vechten als fatsoenlijke lieden ... Vechten tegen Turken betekent altijd hard, maar eerlijk en beschaafd vechten”.

En op een ander papiertje lees ik, uit het verslag van een rede van Lord Rosebery:

“Als Pruisisch Duitsland niet volslagen wordt geruïneerd, ... is er voor het Christendom noch voor de ware beschaving ... iets te hopen”.

Nu weet ik ten stelligste, dat honderdduizenden dit zonder verstedheid lezen zullen, als zijnde de onschuld zelve. Erger: ik voel dat in de tegenwoordige omstandigheden zulke uitspraken te billijken zijn. Maar verplaats u nu maar even drie jaar, neen: een kleine twintig maand naar achteren, toen er van oorlog geen kwestie was. En verbeeld u dat iemand u zou hebben verteld: o, die Turken, die weten beschaafd en fatsoenlijk te blijven bij het vechten! - U zou onmiddellijk ironisch aan het befaamde “Tirez les premiers, Messieurs les Anglais” hebben gedacht, en u zou zich hebben afgevraagd hoe fatsoenlijkheid en beschaving het bij oorlogvoeren konden gaan zoeken ... - En dan zou men er aan hebben toegevoegd: als de volkeren van Midden-Europa, of althans het land dat er de toon aangeeft, niet volslagen uitgeput worden, dan is het zo goed als uit met de christene beschaving,- dan zou u misschien nog wat meer ironisch geglimlacht hebben, en zulk een uitroeierende strijd ten behoeve van de leer der liefde op zijn minst vreemd, en in elk geval wreed gevonden hebben.

En nu? Nu hebt gij zelf misschien dergelijke formules uitgevonden, en zijt ge trots op dergelijk vaderschap ...

Zouden wij dan werkelijk zo barbaars geworden zijn, zelfs als die barbaarsheid het excuus der weerwraak zou hebben en vergelding zou betekenen? Ik kan het niet geloven, en zou mij in zulk geloof schamen, want, is er de hereditieit van het kwade, er moet toch ook de hereditieit van het goede zijn, nietwaar. Het gaat trouwens minder hier om feiten, althans in mijn bedoeling, dan om woorden. Immers,

wat ons het meest verbluft, het is dat woorden als Christendom, en beschaving, en fatsoenlijkheid gebruikt worden in een verband, dat ons nauwelijks anderhalf jaar geleden vreemd en stuitend zou zijn geweest. Terwijl wij het thans aanvaarden zonder verpinken. Zijn het dan de woorden die een andere zin hebben gekregen? Of zijn wij het, die het onderscheidingsvermogen verloren hebben? ...

27 Januari.

Verjaardag van de keizer.

Wij wisten het dagen bij voorbaat, dat het heden die verjaardag was. Maar op straat, in het druilerige weer, onder de mokkelregen, hebben wij er donderdag, hoe er ook op voorbereid, en niettegenstaande journalistenoplettendheid, niets, zegge niets van gemerkt.

Verleden jaar had men ons niet verwittigd. En het was ook zo'n druilerig lusteloos weer. Maar wij kwamen nauwelijks in de stad, of merkten, en ondergingen onwillekeurig de feestelijkheid ...

Zou het dan zijn, dat wij in dat jaar de wereldellende wat dieper bewust zijn geworden?

De Vlaamsche Stem.

De Vlaamsche Stem, het "algemene Belgische dagblad, onder leiding van drs. René de Clercq en A. Jacob, heeft opgehouden te bestaan.